

היה זמנים

גאת סוגרם מזהאם

נפלא בפירצה, בה השגתי חדר גאה וארוחת טובות בביתה של אלמנה (בגיל מבוגר למדי) תמורת 3 שילינג ליום. אחר נסעתי לזוניה ולמלאנו ויחזרה ללונדון, הנסיעה, כולל כרטיסי רכבת, עלתה לי עשרים לירות והביאה לי עגג בשווי של כמה מאות.

ביליתי המש שנים בבית-החולים על שם תומס הקדוש. הייתי תלמיד רפואה שלא הניח את הדעת מפני שלבי לא היה נתון לדבר. רציני, תמיד רציני להיות סיפר ובערבים, אחרי ארוחת המנחה, הייתי כותב וקורא. לבטוח כתיבתי ניבילה בשם ליה מלאמבאט, שלחתי אותה למייל והוא קיבל אותה! הניבילה הופיעה בשנתי האחרונה בבית-החולים וזכתה להצלחתמה. כמובן שזה היה מקרה, אבל היה זה כבעי שאני לא אדע זאת. הרגשתי כי אני יכול להרשות לעצמי לוותר על הרפואה ולעשות את הכתיבה למקצועי. וכך, שלושה ימים אחר שעמדתי בבחינות הסופיות שאישרוני כרופא, יצאתי לספרד ללמוד ספרדית ולכתוב ספר יסף.

בהסתכלי עתה אחורה, אחר כל השנים האלה וביודעי, כפי שאני יודע, את הקשיים האיזמים של קיום מכתבה, והסיכוי הקטן של הצלחה, אני מבין כי לקחתי על עצמי סיכון מבהיל. אבל דבר זה מעולם לא עלה על דעתי. נטשתי את מקצוע הרפואה בשמחת-רוחה, אבל אינני מצטער על המש השנים אותן ביליתי בבית-החולים — להפך. הן לימדו אותי כמעט את הכל שאני יודע על טבע האדם, כי בבית-החולים אתה רואה איתו כמו שהוא. אנשים כואבים, אנשים בצל המוות, אינם מנסים להסתיר מאומה מרופאם, ואם הם בכל זאת מנסים להסתיר משהו, הוא יכול, בדרך כלל, לגלות, מה הם מסתירים.

התחלתי סקירה זאת בלי שהתכוונתי שתכלול יסוד אוטו-ביוגרפי אבל נראה שלא הצלחתי להמנע ממנו. עשר השנים דבאות היו קשות מאד. לא זכיתי בהצלחה שנייה אחר הראי שונה. כתיבתי כמה ניבילות, שרק אחת מהן היתה בעלת ערך כל שהוא. וכתבתי כמה מחזות שמנהלי תיאטרונים החזירו לי אותם, על-פירוב, ללא דחיה מיוחדת. משך עשר שנים אלה הרווחתי בממוצע מאה לירות לשנה. ואז ארע לי מקרה טיב. השוכר והמנהל של אחד התיאטרונים הלונדוניים העלה מחזה שנכשל, המחזה הבא בתור טרם הוכן והוא היה מיואש. הוא קרא את אחד ממחזותי ליידי פרודיק ואם כי לא חיבב אתנו מידה יתירה חשב כי ייתכן ויצליח להחזיק מעמד משך אותם ששה השבועות עד שיוכן המחזה הבא. ליידי פרודיק החזיקה מעמד חמשה עשר חודש.

על זרוע דוכס או שגריר

תוך זמן קצר הוצגו ארבעה ממחזותי בלונדון, בעת בועונה אחת. מעולם לא קרה דבר מסוג זה והעיתו"נות עשתה מכך רעש גדול. אם אוכל לומר זאת, בלי להראות לאצנוע, אומר שהייתי לשיחת היום בלונדון. אחד התלמידים בבית-החולים על-שם תומס הקדוש שאל את המנחה המפורסם עמו: "בדעתי כ"חובש", אם הוא זוכר אותי. "כן, אני זוכר אותך היטב", הוא אמר, "מעצב מאד. מעצב מאד, אחד מכשלונותינו אני חושש".

מנקודת מבטו אני סבור שזה היה כך. מספר רב של אנשים אחרים חשבו את הצלחתי כחסרת הצדקה וכל מה שנוגע לי ייתכן וצדקו. בכל אופן רוממה אותי ההצעה מעוני לשפץ והביאה לי ידידים חדשים רבים. שוב לא נצרכתי להתערב בהמון וללחום את דרכי לאולם כשרציתי ללכת לתיאטרון. הלכתי ישר לתאים המיוחדים.

ועכשיו אני חיוך לכונתי המקורית, שהיתה לספר לכם על השנויים שחלו ביובל השנים האחרונות. כמחואי מקובל הייתי מוכר מאד ואנשים רבים הזמינו אותי לארוחת ערב, ואחדות מאלה היו מפוארות באמת. הגברים לבשו פראקים ועניבות לבנות, הגברות — שמלות מבדים יקרים ובעלות שובלים ארוכים. כמובן שהן אספו את שערן הארוך על ואשיהן, אם כי הרבה מן השער היה מלאכותי. בהתכנס האירחים בחדר האירחים נאמר לגברים איזו גברת עליהם ללוות לשולחן, וכשהוכרזו על כך הייתה מציע את זרועך לאותה הגברת. המארח יצא ראשון, עם הגברת רמת-המעלה

השמינו לממדים מפחידים. בסוף כל עונה היו יוצאים למרחצ'אות הגרמניים כדי להבריאו את כבדיהם ולהוריד את משקלם. אני היכרתי אדם אחד שנסע כל שנה לקרלסבאד עם שתי מערכות בגדים, אחת למסע למרחץ ואחת ללבוש בתום הריפוי.

וולסים מסביב להדר

חר שהיית באיזה שהוא מקום לארוחה, היה זה מן הנימוס לבקר את המארחת תוך שבוע. אם היא לא היתה בבית, למה שציפית מלא-תקנה, היית משאיר שני כרטיסי ביקור, אחד לה ואחד לבעלה. אבל אם כן היתה בבית, היית אתה, במעיל חצי-קצר במכנסיים מנומרים, בנעלי-כפתור מצ'צחות ומכוסות מעטים אפורים, מועלה להדר האירחים כשהציליגור שלך בידך. היית מנהל שיחה כפי יכולתך משך עשר דקות, ובטולך את מגבעתך, אותה הנתת על הרצפה לידך, היית יוצא. וכשהשער היה נסגר נאחוריק היית נאנח נאנח-נאנח.

לא היו אלה המסיבות המקריות שהן נשפי היום כפי שמספרים לי. הגברים לבשו פראקים וחזיות לבנות, צווארי גים גבוהים וכפפות לבנות. לנערות היו כרטיסים עליהם היית רושם את שמך לריקודים בהם יכולת לזכות. הנערות לוו על-ידי שומרות-על-המוסר, אמהות ודורות, שישוב ומספטו אשה עם רעותה עד ארבע או חמש בבוקר, אך פקחו עין על פיקודיהן שלא תבאנה חרפה על עצמן על-ידי כך שתקדנה לעתים תכופות מדי עם אותי צעיר. לא היו אז ריקודים כאלה הנרקדים כיום. רקדנו את הפילקה והרבינו בה'סיים, בצניעות, מסיב לחדר וזה נחשב כלא-נימוס ביותר לצעוד אחורה נשעת הריקוד.

עישון בלי גברות

כמו כן היו מסיבות סוף השבוע. באותה תקופה, עליה אני חושב כעת, קניתי לעצמי בית קטן באזור מגורים, ושכרתי טבח, משרתת ומשרת אישי. בהרבה בתים חשובים היו מזמינים עשרים איש ויותר לסיף השבוע ומכיוון שאנשי הבית לא יכלו לטפל באורחים כה רבים היתה המארחת כותבת ומבקשת כי האורח יביא עמו את משרתו. הגברית נתבקשו להביא את נערוֹתיהן, ובכן, באותם ימים היו מושיביים את משרתי האורחים לארוחה בחדר המשרתים לפי מעמד בעליהם וגבירותיהם. אני, כסופר, הייתי חסר מעמד ובאחד הימים, אחר שיצאנו למסיבת אלה משך חודשים בא אלי משרתי ואמר: "ראה-נא, אדוני, נמאס לי לשבת בסוף השלחן בכל בית אליו אנהנו באים. האם אתה לא יכול להבחר לפרלמנט או משהו?" הסברתי לו בצער כי אינני יכול להבחר לפרלמנט ומוטב לו להתרגל להשפלה.

כמובן שלמסיבות-סוף-שבוע אלה התלבש כל אחד לארוחות בקפדנות כמו לארוחה בלונדון עצמה, אך כשהגברות הלכו לישון, הלכו הגברים לחדריהם, החליפו את בגדיהם הרשמיים בנוחים יותר ושוב לחדר העישון כדי לשוחח, לשתות ומעל לכל, לעשן, מה שלא הותר להם לעשות בחדר האירחים.

חיים בצריף השוער

החיים היו מאד נעימים באותם הימים — לאחדים. העניים חיו בשכונות עוני מזהמות ומפורעשות עבדו שעות ארוכות תמורת שכר אפסי וביזקנתם יכלו לצפות רק לבית התמחוי. הפחד מפני האכסלה היה תמיד בראש מחשבתם.

מלחמת העולם הראשונה, עד כמה שאני זוכר, לא שינתה הרבה בחיי האנשים. משך שנות העשרים העשירים נראו לא פחות עשירים והעניים לא פחות עניים. הייתה זאת מלחמת טבאו בעקבותיה, שהביאו לשינויים החשובים הנוגעים לכולנו. העולם השנייה, עם ההוצאות ההרסניות ונטל המסים הכבד העשירים שוב אינם עשירים יותר. בתי הפאר, בהם ארבו בבתונות, היפכים לבתי-ספר ולמוסדות, או ניטשים להרס ובעליהם מסתפקים לחיות בצריף השוער או בדירה לונדונית שכורה. בתי החדר של מייפיר הפכו לקרקטי משרדים ואזור מגורים נבחר זה לשעבר הפך היות למרכז חנויות הדירות.

זה לשבחם של אלה שאיבדו כל כך הרבה שהם מקבלים, בדרך כלל, את השינוי בתנאיהם לא רק באימץ לב אלא גם ברצון טוב. העניים, לא יותר עניים כל כך משוכנים בטוב יותר ומליבשים בטוב יותר. סוף סוף זכו באפשרות של חיים נאים והם יכולים לצפות לעתיד ללא חשש.

נכן הוא שכאומה התרוששו במידה מעציבה, אך כפיצוי אני, כפריש, ח'פשיים יותר. התפטרנו מהרבה דעות קדומות מטופשות, היחסים בין שני המינים הרבה פחות כבולים. אני פחות רשמיים בלבשו והרבה יותר נוחים ב'י. אני גחות בעלי הכרה מעמידת פחות מתחסדים ופחות יהירים. בעצב, אני סביר, אנהנו אנשים יותר נעימים משהיינו כשהייתי צעיר ולמרות כל הקרבות שלנו, המחסורים, ההגבלות, דהכונה מלמעלה, אני חושב שאנו, רוב העם, במצב יותר טוב מאשר אי-פעם. התכונה הכוללת של האנגלים הוא מצב ריח טיב ועליו, כמה שלא תהייה הנסיבות רעות, אנו מצליי חים, נדמה לי, לשמור. זה יתרון גדול.

כשמראה החדש שנתו השמונים של סומרסט מוהאם, איש העולם הזה, החיים הטובים, הגני טלמן והמספר (על חוד התער), הפרוטת והי ירח) הוצת אותות כבוד ומסיבות פאר. מוהאם, הצניקאי למדי, נשא את נאומו ה- השייכה המפורסמים בכה מקום, שמר את נאום הסיכום לשידור המיוחד של שירות השידור הכריטי לכבוד יום הולדתו. כסקירת חיוו זו, ש"העולם הזה" גאה לפרסמה בעמודים אלה, חוזר מוהאם לימים-הטובים-כב- יכול שחיו וכל ללמד מסקנה מפתיעה על הימים-הלא-טובים-ככימול בהם אנו חיים כיום.

ראשונה מכבד ואחר צלי. אחר הוגשו מי קרח, במטרה להשיב אליך את רוחך, ואחר באה מנת בשר נוספת, בהתאם לציד העינה, כשבעקבותיה מבחר מתקנים, תבלינים ופירות. יחד עם המרק הגש שארי וינות שונים, כולל שמפניה, ליוו את המנות האחרות.

אנחנו, הרגילים לארוחות הצנועות של ימינו, איננו יכולים אלא להתפלא על הכמויות אותן היו האנשים רגילים לאכול באותם הימים. ואכול הם אכלו. כמובן שהם סבלו מכך. הם